

Divisionen för främjande och förvaltning
Adrian Vallin

Redovisning av kontroll över djurhälsopersonal år 2016

SAMMANFATTNING

Antalet kontroller av veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning har ökat

Under år 2016 har 10 procent av samtliga kända kontrollobjekt av djurhälsopersonalen kontrollerats genom totalt 698 kontroller. Under 2014 kontrollerades 14 procent av samtliga objekt genom 785 kontroller. Under år 2015 kontrollerades 13 procent genom 926 kontroller.

Under året har i genomsnitt 0,13 årsarbetskrafter per länsstyrelse arbetat med kontrollen av djurhälsopersonal. Åren 2014 och 2015 var motsvarande siffror 0,13 respektive 0,14 årsarbetskrafter. De senaste tre åren har alltså ungefär samma mängd resurser lagts på kontroll av djurhälsopersonal.

Under året har totalt sett färre kontroller genomförts jämfört med år 2015. Detta gäller för samtliga kategorier djurhälsopersonal förutom veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning där både antalet kontroller och andelen kontrollerade veterinärer är de högsta hittills. Enligt de allmänna råd som Jordbruksverket lämnar om kontrollfrekvenser av djurhälsopersonal bör dessa veterinärer kontrolleras varje år. Denna kategori blir därmed den högst prioriterade utifrån Jordbruksverkets vägledning. Under året har länsstyrelserna genomfört kontroller som motsvarar 87 procent av de befintliga kontrollobjekten i denna kategori. För övriga kategorier av veterinärer behöver länsstyrelsernas kontroll öka i omfattning för att nå upp till Jordbruksverkets allmänna råd om kontrollfrekvenser.

Under år 2016 har 15 länsstyrelser samordnat kontrollen av djurhälsopersonal med andra kontroller. Detta är en positiv utveckling och kan jämföras med 2014 då hälften av länsstyrelserna samordnade kontrollen med andra kontroller. Det är rimligt att anta att den ökade samordningen gör att fler kontroller hinner utföras men det går inte att utläsa det faktiska orsakssambandet ur materialet. Vanligast är att kontrollen samordnades med kontroll av läkemedel på gård, kontroll av hygienplaner samt kontroll av seminverksamhet.

Ett fåtal lever upp till allmänna råd om kontrollfrekvens

Jordbruksverkets riktlinjer från 2010 om kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning anger att kontroll bör ske varje år. Under år 2016 uppfyllde sju länsstyrelser riktlinjerna. Under båda åren 2014 och 2015 uppfyllde nio länsstyrelser riktlinjerna.

Två länsstyrelser har kontrollerat minst 33 procent av de veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var fyra respektive en länsstyrelse. Enligt Jordbruksverkets allmänna råd bör kontrollobjekten i denna kategori kontrolleras minst vart tredje år.

Två länsstyrelser har kontrollerat minst 20 procent av övriga veterinärer. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var fyra respektive nio länsstyrelser.

Det finns inget som hindrar att en länsstyrelse väljer att antingen varje år kontrollera en tredjedel av de veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur eller väljer att kontrollera samtliga inom kategorin vart tredje år. Det allmänna rådet om kontrollfrekvenser anger inte något om att en viss mängd bör kontrolleras varje år, bara att dessa veterinärer bör kontrolleras vart tredje år. Samma resonemang gäller för kontrollen av övriga veterinärer med skillnaden att kontroll bör ske vart femte år. För övrig djurhälsopersonal finns inte några rekommendationer.

Fler administrativa än fysiska kontroller

År 2016 har länsstyrelserna rapporterat att fler dokumentkontroller jämfört med fysiska kontroller har genomförts. År 2015 var förhållandet det omvända och år 2014 genomfördes ungefär lika många kontroller inom de två kategorierna.

Samtliga länsstyrelser har rapporterat de principer som använts vid det riskbaserade urvalet vid val av kontrollobjekt. Ett riskbaserat urval innebär att kontrollresurser läggs där riskerna för brister bedöms vara störst och att de prioriteringar som gjorts inom kontrollområdet ligger i linje med Jordbruksverkets allmänna råd.

I princip samtliga normala kontrollbesök har varit föranmälda. Länsstyrelserna har redan tidigare jobbat på det sättet inom kontrollområdet och upplever att effektiviteten och kvalitén på kontrollbesöket, liksom möjligheterna till dialog med den kontrollerade djurhälsopersonalen, ökar med föranmälan.

Konstaterade brister i stort likartade över tid

De senaste åren är de vanligaste iakttagna bristerna kopplade till veterinär förskrivning av läkemedel till livsmedelsproducerande djur och villkorad läkemedelsanvändning samt bristande inrapportering av behandlingarna till Jordbruksverket. Andra vanliga brister gäller journalföring och bristande behandlingsinstruktioner till djurhållare.

1. Inledning

BAKGRUND

Jordbruksverket ska enligt regleringsbrevet för budgetåret 2017 redovisa hur kontrollen¹ över djurhälsopersonal har genomförts under år 2016. Det innebär att Jordbruksverket redovisar vilka metoder som använts i kontrollen över djurhälsopersonalen, omfattningen av kontrollen, viktigare iakttagelser i kontrollen samt vilka eventuella skillnader som finns inom landet och i där det är möjligt en jämförelse med de närmast föregående två åren.

Samtliga 21 länsstyrelser har rapporterat till Jordbruksverket om kontroll av djurhälsopersonal under år 2016. Rapporten och sammanställningen baseras på uppgifter som länsstyrelserna skickat in till Jordbruksverket genom att fylla i ett webbaserat frågeformulär. Kompletterande uppgifter har hämtats ur Jordbruksverkets system Vet@bas och DAWA-djursjukdata.

Kontrollområdet har funnits sedan år 2010 då lagen 2009:302 om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård trädde ikraft. De nödvändiga redskap som tillhandahålls av Jordbruksverket för den kontrollverksamhet som länsstyrelserna gör finns på plats. Jordbruksverket tillhandahåller kontrollvägledning med checklistor men också olika typer av register där länsstyrelserna kan hitta aktuell information om befintlig djurhälsopersonal. Riktlinjer för hur kontrollen ska göras finns i föreskrifter från Jordbruksverket.

OMFATTNING OCH AVGRÄNSNING

I rapporten redovisar vi hur länsstyrelsernas kontroll över djurhälsopersonal har förändrats mellan åren 2014 och 2016. Vi jämför även hur länsstyrelsens kontroll har förändrats år 2016 jämfört med 2010 för att få ett längre perspektiv där det är möjligt. Statistiken från 2010 ser delvis annorlunda ut och därmed kan inte jämförelser göras i alla led.

Eftersom det är 21 länsstyrelser som rapporterar in vad som hänt inom kontrollområdet under året finns det en osäkerhet i den data som återges i rapporten. Osäkerheten kommer delvis av att de olika länsstyrelserna tolkar enkätens frågor på olika sätt i kombination med att vissa av frågorna har fritextsvar och därför inte blir helt jämförbara mellan länen. För att minska problemen kring detta stämmer Jordbruksverket av enkätfrågorna med länsstyrelserna. Trots detta så är det emellanåt tydligt att även sådana frågor som hur många årsarbetskrafter som jobbat med kontrollen tolkas olika av olika länsstyrelser.

¹ I Jordbruksverkets och länsstyrelsernas operativa verksamhet används benämningen kontroll, i enlighet med nomenklaturen i kontrollförordningen (EG) nr 882/2004. I fortsättningen av denna redovisning används därför begreppet kontroll när verksamheten som avses är sådan att kontroll, av om specificerade krav har uppfyllts, görs genom undersökning och bedömning av sakligt underlag.

2. Länsstyrelsernas rapportering om kontroll av djurhälsopersonal år 2016

OMFATTNING AV LÄNSSTYRELSESNAS KONTROLL

Personal

I tabellen nedan redovisas antal årsarbetskrafter som arbetat med kontroll av djurhälsopersonal på länsstyrelserna samt de av länsstyrelserna på förhand uppskattade behovet av personal för att genomföra kontrollen.

<u>Årsarbetskrafter</u>	<u>2010</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Årsarbetskrafter som arbetat med kontroll - medelvärde	0,15	0,13	0,14	0,13
Årsarbetskrafter som arbetat med kontroll - totalt		2,77	2,94	2,83
Av länsstyrelserna på förhand uppskattat behov - medelvärde		0,31	0,38	0,41
Av länsstyrelserna på förhand uppskattat behov - totalt		5,97	8,60	8,28

De senaste tre åren har antalet årsarbetskrafter som arbetat med kontroll av djurhälsopersonal varit ungefär lika. Informationen från länsstyrelserna ger ingen tydlig bild av varför det uppskattade behovet ökade mellan år 2014 och 2015.

Under år 2016 har det inte på någon av länsstyrelserna arbetat lika många årsarbetskrafter med kontroll av djurhälsopersonal som det av länsstyrelserna på förhand uppskattade behovet för året. De två föregående åren 2015 och 2014 var det fyra respektive sex länsstyrelser där det på förhand uppskattade behovet av antalet årsarbetskrafter motsvarades av antalet årsarbetskrafter som faktiskt arbetade med kontrollen av djurhälsopersonal. Länsstyrelserna har därmed, även under 2016, lagt betydligt mindre resurser på kontrollen än vad de själva uppskattar skulle behövas för att kunna genomföra sina egna riskbaserade kontrollplaner. I den mån som orsaken till skillnaden i resurser mellan uppskattat behov och faktiskt arbete med kontrollen av djurhälsopersonal nämns i återslagrapporteringen handlar det om bristande resurser. Länsstyrelserna skriver att de därför arbetat med området i den utsträckning som resurserna räcker till i förhållande till övriga kontrollområden. Av det inrapporterade materialet framgår dock inte hur kontrollområdet djurhälsopersonal prioriteras jämfört med övriga kontrollområden. Ett par av länsstyrelserna skriver uttryckligen att de bristande resurserna innebar att kontrollen av djurhälsopersonal inte kunnat genomföras i den omfattning som var planerad.

I princip samtliga kontroller har utförts av länsveterinärer. Skälet till detta är att länsstyrelserna anser att endast personal med veterinärmedicinsk kompetens har nödvändiga kunskaper för att kontrollera djurhälsopersonal. Vid 15 länsstyrelser har kontrollen av djurhälsopersonal samordnats med något eller flera av kontrollområdena vårdhygien, läkemedel på gård, djurskyddskontroll, primärproduktion samt seminkontroll. En länsstyrelse rapporterar också att

djurskyddskontrollanter används för granskning av djurhälsopersonal i anslutning till kontroll av läkemedel på gård samt att administrativ personal har använts för registrering av veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning.

Kännedom om kontrollobjekten

För rapporten har all information om antalet befintliga kontrollobjekt hämtats från Jordbruksverkets nationella register för djurhälsopersonal Vet@bas och DAWA-djursjukdata. I Vet@bas finns alla personer som tillhör djurhälsopersonalen registrerade. Den som tillhör djurhälsopersonalen är skyldig att se till att Jordbruksverket får aktuella uppgifter om namn, adress, telefonnummer och arbetsplats när dessa uppgifter ändras. Sedan ett par år tillbaka är Vet@bas kopplat till Jordbruksverkets kundregister och därmed också till folkbokföringen vilket innebär att folkbokföringsadressen uppdateras automatiskt en gång per dygn i registret. Veterinärer är dessutom skyldiga att rapportera in t.ex. diagnos, läkemedel och åtgärd per djurslag för livsmedelsproducerande djur till DAWA-djursjukdata. Det innebär att länsstyrelserna via DAWA djursjukdata kan få fram uppgifter om läkemedelsförbrukning på gårdsnivå, regionstatistik, förskrivningsmönster för enskilda veterinärer och även en överblick över behandlingsstrategier. Dessa två register blir därmed viktiga i länsstyrelsernas kontrollarbete och riskvärdering.

Länsstyrelserna använder sig också av egna lokala register samt egen kännedom och erfarenhet.

Tabellen nedan visar antalet länsstyrelser som uppgett att de använt sig av Vet@bas och DAWA-djursjukdata under de senaste tre kontrollåren.

	2014	2015	2016
Vet@bas	12	13	12
DAWA-djursjukdata	10	10	11

De senaste tre åren har alltså ungefär samma antal länsstyrelser använt registren. Uppgift från år 2010 saknas men år 2011 använde en länsstyrelse systemen i sin kontrollverksamhet.

Även om användandet ökat sedan år 2010 är det fortfarande ungefär hälften av länsstyrelserna som inte använder sig av systemen. I länsstyrelserna återskriver för år 2016 skriver en länsstyrelse att de som en av sina principer för riskvärdering tittar på ”Eventuella utstickande behandlingar eller onormalt stor läkemedelsförskrivning, vilka kan ses i DAWA (Jordbruksverkets register över djursjukdata)” medan ytterligare en annan länsstyrelse skriver att DAWA-djursjukdata inte fungerar. Detta kan möjligen illustrera att kunskapen om hur systemen kan användas skiljer sig mycket mellan olika län. Även i andra sammanhang har det framkommit att systemen upplevs krångliga att använda.

Antal kontroller fördelat på typ av objekt

I tabellen nedan redovisas antalet kontrollobjekt enligt Jordbruksverkets register samt antalet kontroller utförda av länsstyrelserna för åren 2014 – 2016. För jämförelse finns också år 2010 med vilket var det år den nuvarande lagen 2009:302 om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård trädde ikraft. Efter tabellen följer en kort kommentar om respektive kontrollområde.

	2010		2014		2015		2016	
	Antal	Antal kontroller	Antal	Antal kontroller	Antal	Antal kontroller	Antal	Antal kontroller
Veterinär som beviljar villkorad läkemedelsanvändning	229	105	252	185	245	196	325	283
Veterinär som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur	671	85	1559	285	2155	290	1992	258
Övriga veterinärer yrkesverksamma inom djurens hälso- och sjukvård	1156	36	1723	250	2397	355	2441	121
Personer med särskilt tillstånd att utöva veterinäryrket	25	0	155	1	170	2	155	3
Summa kontrollobjekt veterinärer	2081	226	3689	721	4967	843	4913	665
Legitimerade djursjukskötare	253	1	1529	53	1746	77	1789	30
Personer med särskilt tillstånd att utöva djursjukskötaryrket			50	0	59	1	50	0
Godkänd hovslagare	69	0	195	11	242	4	273	1
Godkänd legitimerad sjuksköterska	8	0	53	0	52	0	53	0
Godkänd legitimerad sjukgymnast	12	0	47	0	46	1	46	2
Godkänd legitimerad tandläkare	3	0	15	0	12	0	12	0
Summa kontrollobjekt övrig djurhälsopersonal	345	1	1889	64	2157	83	2223	33
Summa kontrollobjekt	2426	227	5578	785	7124	926	7136	698

Totalt

Antalet faktiska kontroller har minskat jämfört med föregående år. Av de 7136 kontrollobjekten har 698 – 10 procent kontrollerats under året. Andelen kontrollerade objekt var 13 procent under år 2015 och 14 procent år 2014. Kontrollområdets första år, 2010, kontrollerades 9 procent.

Enligt Jordbruksverkets register Vet@bas och DAWA-djursjukdata fanns totalt 7136 kontrollobjekt inom djurhälsopersonalen vilka är i arbetsför ålder (70 år eller yngre). Något som ökar på siffrorna för veterinärer är att en veterinär som beviljar villkorad läkemedelsanvändning ofta också förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur och ibland också till andra djurslag som sällskapsdjur. Därmed kan en och samma veterinär bli ett kontrollobjekt inom en eller flera av de tre kategorierna. De veterinärer som jobbar med villkorad läkemedelsanvändning och/eller behandlar livsmedelsproducerande djur i fler än ett län blir utgör ett kontrollobjekt i varje sådant län där han eller hon är aktiv vilket också ökar antalet kontrollobjekt i tabellen ovan. Antalet kontrollobjekt i form av veterinärer blir

därför beroende av vilken typ av förskrivningar de ägnat sig åt under året och i hur många län de varit aktiva. Under år 2016 var antalet veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning 248 stycken och antalet veterinärer som förskriver till livsmedelsproducerande djur var 922 stycken.

Ökningen av antal kontrollobjekt i kategorin övriga veterinärer mellan år 2014 och år 2015 är delvis ett resultat av förbättringar i Vet@bas koppling till folkbokföringen och speglar inte en motsvarande ökning i antal legitimerade veterinärer.

Uppskattningar av hur stor andel av Sveriges veterinärer som är yrkesverksamma inom djurens hälso- och sjukvård har hämtats ur Jordbruksverkets rapport ”Djurens hälso- och sjukvård i ett tioårsperspektiv”, Rapport RA 13:9. Exempelvis framgick det i rapporten att år 2013 arbetade 20 procent av Sveriges veterinärer på myndighet eller med administration och ytterligare 11 procent vid universitet eller hos läkemedelsföretag. Dessa veterinärer är således inte djurhälsopersonal och därmed inte kontrollobjekt i detta sammanhang varför kategorin övriga veterinärer har korrigerats för detta.

Den förhållandevis låga ökningen av antalet legitimerade djursjukskötare jämfört med tidigare år beror på att den övergångsregel som gjort det möjligt för personer med lång yrkeserfarenhet att ansöka om legitimation som djursjukskötare tog slut den 31 december 2014. Ett antal av dessa ärenden avgjordes under år 2015 och dessa syntes därför i statistiken först då. För 2016 utgörs antalet nya djursjukskötare övervägande av de som examinerats från djursjukskötarprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet det vill säga ca 40 stycken. Inför antagning år 2017 har SLU utökat antalet platser och aviserar att de ska anta 80 nya studenter.

Veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning är att kontroll bör ske varje år, dvs. med en årlig kontrollfrekvens på 100 procent.

Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 2 till 55. Under året har sju länsstyrelser haft en kontrollfrekvens på 100 procent. För både åren 2015 och 2014 var motsvarande siffra nio länsstyrelser. Å andra sidan har länsstyrelserna totalt kontrollerat en större andel av dessa veterinärer än tidigare år. Tre länsstyrelser har under året inte kontrollerat något objekt alls i kategorin. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var en respektive två länsstyrelser.

Veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur är att kontrollintervall inte bör överstiga vart tredje år, dvs. med en genomsnittlig årlig kontrollfrekvens på 33 procent.

Samtliga länsstyrelser har under året utfört en eller flera kontroller inom denna kategori. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var 20 respektive 19 länsstyrelser.

Antalet kontrollobjekt varierar mellan 61 till 246. Två länsstyrelser har kontrollerat minst 33 procent. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var fyra respektive en länsstyrelse.

Övriga veterinärer som är verksamma inom djurens hälso- och sjukvård

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel till övriga djur är att kontrollintervallet inte bör överstiga vart femte år, dvs. med en genomsnittlig årlig kontrollfrekvens på 20 procent.

Samtliga länsstyrelser har rapporterat in uppgifter för kontrollområdet. Antal rapporterade kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 37 till 534 stycken. Antalet faktiskt utförda kontroller för år 2016 var 121 stycken vilket motsvarar 5 procent av kontrollobjekten. Åren 2014 och 2015 kontrollerades 15 procent av objekten. Två länsstyrelser har kontrollerat minst 20 procent av kontrollobjekten. Motsvarande siffror för 2014 och 2015 var fyra respektive nio länsstyrelser. År 2016 har 3 länsstyrelser inte kontrollerat något objekt i kategorin vilket kan jämföras med 5 år 2015.

Person med särskilt tillstånd att utöva veterinäryrket

Antal kontrollobjekt i länen varierar mellan 1 till 83 stycken fördelade på 20 län.

Under år 2016 har tre personer i denna kategori kontrollerats. År 2014 och 2015 kontrollerades en respektive två personer i denna kategori.

Legitimerad djursjukskötare

Antal kontrollobjekt i länen varierar mellan 9 till 328 fördelade på 21 län. Nio länsstyrelser har genomfört kontroller under året. Totalt har 2 procent av objekten kontrollerats under år 2016. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var 3 respektive 4 procent. Antalet faktiska kontroller åren 2014 och 2015 var 53 respektive 77 stycken. År 2016 genomfördes 30 kontroller vilket innebär en minskning jämfört med föregående år.

Person med särskilt tillstånd att utöva djursjukskötaryrket

Antalet kontrollobjekt i länen varierar mellan 1 till 19 stycken fördelade på 16 län. Under året har ingen kontroll genomförts. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var noll respektive en kontroll.

Godkända hovslagare

Antal kontrollobjekt varierar mellan 1 till 50 stycken fördelade inom Sveriges samtliga län. Totalt har 1 kontroll genomförts vilket motsvarar mindre än en procent av kontrollobjekten. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var 6 respektive 2 procent.

Godkänd legitimerad sjuksköterska

Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 1 till 9 stycken fördelade på 17 län. Liksom åren 2014 och 2015 har ingen kontroll genomförts inom området.

Godkänd legitimerad sjukgymnast

Antal kontrollobjekt varierar mellan 1–10 stycken fördelade på 13 län. År 2016 har två kontroller genomförts. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var noll respektive en kontroll.

Godkänd legitimerad tandläkare

Antal kontrollobjekt varierar mellan 1–4 stycken fördelade på sex län. Under de tre senaste åren har inga kontroller genomförts inom området.

Anmälningsärenden

Under 2016 har totalt 44 anmälningar från allmänheten rörande djurhälsopersonal kommit in till 13 av länsstyrelserna. Av dessa anmälningar resulterade 29 stycken, 66 procent, i att länsstyrelsen genomförde en kontroll. Under år 2014 var antalet 40 anmälningar varav 24 av dessa – 60 procent ledde till kontroll. Motsvarande siffror för år 2015 var totalt 26 anmälningar varav 19 av dessa – 73 procent, ledde till kontroll.

Av allmänhetens anmälningar har nio stycken under året i första hand gällt en verksamhet snarare än en specifik person inom djurhälsopersonalen. Inom djurens hälso- och sjukvård finns dock inte något verksamhetsansvar och tillsynen genomförs därför på individnivå. Motsvarande siffror för åren 2014 respektive 2015 var sju respektive fem anmälningar mot verksamheter.

Prioritering av kontrollobjekt

Under år 2016 har länsstyrelserna totalt utfört 698 kontroller fördelade på följande kontrollobjekt :

- 283 veterinärer motsvarande 87 procent av totala antalet veterinärer som beviljar villkorad läkemedelshantering,
- 258 veterinärer, motsvarande 13 procent, av de som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur,
- 121 övriga veterinärer, motsvarande 5 procent, av kontrollobjekten
- 30 legitimerade djursjukskötare vilket motsvarar 2 procent av kontrollobjekten
- en godkänd hovslagare vilket motsvarar 0,3 procent av kontrollobjekten,
- tre personer med särskilt tillstånd att utöva veterinäryrket vilket motsvarar 2 procent av kontrollobjekten, samt
- två godkända legitimerade sjukgymnaster vilket motsvarar 4 procent av .

Redovisningen från länsstyrelserna visar att kontroll av djurhälsopersonal år 2016, liksom tidigare år, inriktats på kontroll av veterinärer. Vad gäller veterinärerna har länsstyrelserna de senaste åren fokuserat på att kontrollera veterinärer som beviljar villkorad läkemedelshantering. Under året har 87 procent av dessa kontrollerats. Motsvarande siffror för år 2014 och 2015 är 73 respektive 80 procent. Att en stor utveckling skett på området jämfört med det första kontrollåret är tydlig då 46 procent av dessa veterinärer kontrollerades 2010.

Länsstyrelsernas prioritering inom kontrollområdet djurhälsopersonal får ses mot bakgrund av de allmänna råd om riskvärdering och prioritering av kontrollobjekt som Jordbruksverket lämnar till 8 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:62) om offentlig kontroll av djurhälsopersonal. De råd som lämnas är att veterinärer som förskriver villkorad läkemedelsanvändning ska prioriteras högst, följt av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur, medan övriga kategorier av djurhälsopersonal har en lägre prioriteringsgrad.

Kontrollfrekvenser i förhållande till Jordbruksverkets allmänna råd

Till 8 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:62) lämnar Jordbruksverket allmänna råd om kontrollintervall. De råd som lämnas är att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år, att kontrollintervallet inte bör överstiga tre år för veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur samt att kontrollintervallet inte bör överstiga fem år för veterinärer som förskriver läkemedel till övriga djur. Det lämnas inga råd om kontrollintervall för övrig djurhälsopersonal.

År 2016 har sju länsstyrelser, i enlighet med de allmänna råden kontrollerat samtliga veterinärer inom sitt kontrollområde som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning. För båda åren 2014 och 2015 var motsvarande siffra nio länsstyrelser.

Tre länsstyrelser har uppgivit att de inte har kontrollerat någon av de veterinärer i länet som förskrivit läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning. Motsvarande siffra för år 2014 och 2015 var en respektive två länsstyrelser.

Två länsstyrelser har kontrollerat minst 33 procent av de veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var fyra respektive en länsstyrelse. Enligt Jordbruksverkets allmänna råd bör kontrollobjekten i denna kategori kontrolleras minst vart tredje år.

Två länsstyrelser har under året kontrollerat minst 20 procent av övriga veterinärer verksamma inom djurens hälso- och sjukvård, vilket motsvarar Jordbruksverkets allmänna råd om kontroll av samtliga objekt i kategorin minst vart femte år. Under år 2014 och år 2015 kontrollerade fyra respektive nio länsstyrelser minst 20 procent av övriga veterinärer. Under år 2016 har 18 länsstyrelser uppgett att de genomfört kontroller av övriga veterinärer. Motsvarande siffror för åren 2014 och 2015 var 18 respektive 16 länsstyrelser.

Man kan konstatera att något färre länsstyrelser än tidigare når upp till Jordbruksverkets allmänna råd om att kontrollera samtliga veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning. Samtidigt har

länsstyrelserna tillsammans kontrollerat en klart större andel av dessa veterinärer jämfört med föregående år, 87 procent jämfört med 80 procent. Kontrollen för veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur samt kontrollen av övriga veterinärer behöver öka för att länsstyrelsernas kontrollfrekvens ska motsvara Jordbruksverkets allmänna råd.

Geografiskt läge och storlek inte avgörande för kontrollverksamheten

Liksom föregående år går det inte att se några tydliga tendenser till att kontrollverksamheten av djurhälsopersonal skulle vara mer prioriterad av länsstyrelserna i någon särskild del av landet eller att ett läns storlek, vare sig ytmässigt eller folkmängdsmässigt, har någon avgörande betydelse för kontrollfrekvensen i länet.

De länsstyrelser som bedriver ett mer omfattande kontrollarbete med hög kontrollfrekvens återfinns i stora, medelstora och små län. De är dessutom spridda över hela landet.

Resultat av genomförda kontroller

Konstaterade brister

Länsstyrelserna har rapporterat vilken de vanligaste iakttagna bristerna har varit under året 2016 enligt nedan:

- Nio länsstyrelser har uppgett att den vanligaste iakttagna bristen varit att veterinärer som helt eller delvis låta bli att rapportera läkemedelsbehandling av livsmedelsproducerande djur till Jordbruksverkets system DAWA djursjukdata.
- Fem länsstyrelser har uppgett att ofullständig journalföring varit en vanlig brist.
- Fyra länsstyrelser rapporterar att veterinärer dröjer för länge med att anmäla villkorad läkemedelsanvändning eller i vissa fall inte anmäler detta alls. rapporteras av fyra länsstyrelser.
- För långa besöksintervall av veterinärer i besättningar med villkorad läkemedelsanvändning har rapporterats som en vanlig brist av tre länsstyrelser.
- Slarv med kontrollen av och antecknande i hästpass vid läkemedelsförskrivning anges som en vanlig brist av tre länsstyrelser.

Det innebär att det i stort är samma typer av brister som rapporterats jämfört med tidigare år.

Länsstyrelserna har även redovisat vilka brister de anser vara de allvarligaste som de iakttagit under år 2016.

- Sex länsstyrelser har angivit bristande journalföring som den allvarligaste bristen.
- Tre länsstyrelser anser att bristande rapportering av läkemedelsanvändning till Jordbruksverket har varit den allvarligaste bristen

- Två länsstyrelser har iakttagit bristande eller ingen föregående resistensutredning innan bredspektrumantibiotika, kinoloner samt tredje eller fjärde generationens cefalosporiner, förskrivits till djur.
- En länsstyrelse har upptäckt veterinärer som förskrivit läkemedel utan att först ha undersökt djuret.
- Två länsstyrelser anser att en allvarlig brist varit att läkemedelsbehandlingar inte noterats i hästpass.

Hantering av konstaterade brister vid kontroll av djurhälsopersonal

Den vanligaste åtgärden som länsstyrelserna använder när de konstaterat en brist är information till och diskussion med berörd djurhälsopersonal. Under året har denna åtgärd använts i 117 fall. Ofta är detta tillräckligt för att åtgärda mindre allvarliga brister.

Under året ledde 39 avvikelser vid kontroll av djurhälsopersonal i sammanlagt 13 län till förnyad kontroll. Utöver en djursjukskötare så var samtliga resterande kontrollobjekt veterinärer. Bland veterinärerna återfinns en smådjursveterinärer men i övrigt handlar det om veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning samt läkemedel till livsmedelsproducerande djur.. För åren 2014 och 2015 var motsvarande siffror 18 avvikelser fördelade på sju län respektive 24 avvikelser fördelade på sju län. Under åren 2014 och 2015 var samtliga kontrollobjekt veterinärer.

Fyra avvikelser vid kontroll 2016 ledde till föreläggande. Föreläggandena gällde i samtliga fall veterinärer och brister vid läkemedelsbehandling av djur. I två fall under år 2016 har föreläggande med vite använts som åtgärd mot veterinärer. Under åren 2014 och 2015 ledde tio respektive fjorton avvikelser till föreläggande. Både 2014 och 2015 beslutades om ett föreläggande med vite. Även under dessa år har föreläggandena riktat sig mot veterinärer.

Tio avvikelser vid kontroll har under året resulterat i anmälan till Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård. I samtliga fall har anmälningarna rört veterinärer. Åren 2014 och 2015 resulterade sju respektive elva avvikelser i anmälan till ansvarsnämnden. Även för dessa år gäller samtliga anmälningar veterinärer.

Ingen avvikelse de senaste tre åren har resulterat i åtalsanmälan.

ANVÄNDA METODER I KONTROLLEN AV DJURHÄLSOPERSONAL ÅR 2016

Riskvärdering vid urval av kontrollobjekt

Samtliga länsstyrelser har redogjort för sina principer för riskvärdering. Åtta av dessa länsstyrelser anger uttryckligen att de använder sig av Jordbruksverkets vägledning och anvisningar på området. Ytterligare åtta länsstyrelser har i linje med de allmänna råden om kontrollfrekvenser angett att de bedömt att villkorad läkemedelsanvändning utgör en stor risk och har fokuserat på kontroll av detta område. En länsstyrelse rapporterar även att man, efter att ha kontrollerat de veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning i länet, gör bedömningen att det generellt inte finns anledning att årligen kontrollera denna kategori.

Andra faktorer som utgör del i riskbedömningarna är bland annat erfarenhet från tidigare kontroller, anmälningar från allmänheten samt djurhälsopersonal som fått någon påföljd i ansvarsnämnden.

Övrig djurhälsopersonal (utöver veterinärer) ingår i regel inte i riskbedömningen.

Metoder för operativ kontroll

För kontroll av djurhälsopersonal har i huvudsak två övergripande kontrollmetoder – dokument- och fysisk kontroll – använts under året. Detta är de kontrollmetoder som var vanligast sedan kontrollområdets start år 2010.

Vid dokumentkontroll görs en granskning av den information som redan finns på kontrollmyndigheten och/eller genom information/dokumentation som myndigheten begär in för kontrollen.

Vid fysisk kontroll görs en granskning av ett kontrollobjekt på plats. Fysisk kontroll kan också innebära kontroll av olika typer av dokumentation. Kontrollmyndigheten kan komplettera kontrollen med granskning av ytterligare dokumentation som myndigheten begär in.

Utöver fysisk och dokumentkontroll har två länsstyrelser dessutom genomfört vad som anses vara kontrollverksamhet genom uppföljning/kontroll via telefon, e-post eller brev.

År 2016 har länsstyrelserna rapporterat att fler dokumentkontroller än fysiska kontroller har genomförts. År 2015 rapporterade länsstyrelserna det omvända förhållandet, alltså att fler fysiska än dokumentkontroller genomfördes. År 2014 har länsstyrelserna rapporterat att de genomfört ungefär lika många administrativa som fysiska kontroller. Länsstyrelserna har rapporterat att de utfört 153 fysiska kontroller och av dessa har 146 kontroller varit föranmälda.

Länsstyrelserna är positiva till förfarandet att föranmäla kontroller och har generellt jobbat så även tidigare på detta kontrollområde. Länsstyrelserna upplever inte att föranmälan generellt skulle minska möjligheten att upptäcka brister. Länsstyrelserna upplever däremot att kontrollen blir effektivare då personen som ska kontrolleras finns på plats och oftast har plockat fram nödvändig dokumentation i förväg. Det leder till att kontrollbesöken kan genomföras vid första försöket och mer tid kan läggas på diskussioner och information. Vid föranmälda kontrollbesök kan djurhälsopersonalen planera sin verksamhet och avsätta tid till kontrollen. Det leder till lugnare kontroller och bättre diskussioner vid kontrollbesöket. Även den som blir kontrollerad har haft tid att fundera över frågor att lyfta till kontrollmyndigheten. Att göra ett oanmält kontrollbesök under en dag med full verksamhet på en klinik medför omvänt en stor stress för kontrollobjekten då dagarna normalt är fullbokade med patienter. Icke föranmälda kontroller görs därför endast vid misstanke om mycket allvarliga brister.

Åtgärder, utöver kontroll, vidtagna för att förbättra regelefterlevnad och kontroll

Under året har 15 länsstyrelser angivit att de utöver information i samband med kontroll bedrivit utbildnings/informationsinsatser riktade till djurhälsopersonal. Ytterligare två av de länsstyrelser som inte rapporterade några informationsinsatser

deltog dock i en utbildningseftermiddag för djurhälsopersonalen som fyra länsstyrelser gemensamt anordnade. Motsvarande siffra för åren 2014 och 2015 var 15 respektive 14 länsstyrelser. Under året har informationsinsatserna skett i huvudsak genom regelbundna nyhetsbrev och konferenser/utbildningsdagar. Sex länsstyrelser nämner uttryckligen att informationsinsatser om villkorad läkemedelsanvändning har genomförts.

JORDBRUKSVERKETS ANALYS

Länsstyrelsernas kontroll av djurhälsopersonal når i dagsläget inte upp till de allmänna råd om kontrollfrekvenser som ges i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:62) om offentlig kontroll av djurhälsopersonal. Länsstyrelserna har, i enlighet med Jordbruksverkets allmänna råd i nämnda föreskrift, valt att i första hand fokusera kontrollarbetet på veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning. Fler kontroller har därmed genomförts av dessa veterinärer än tidigare samtidigt som färre kontroller gjorts av övriga kategorier djurhälsopersonal. Totalt har färre kontroller av djurhälsopersonalen genomförts, 10 procent under 2016 jämfört med 13 procent föregående år.

En trolig anledning till att länsstyrelserna inte genomför kontroller i den omfattning som motsvarar Jordbruksverkets allmänna råd står att finna i den stora skillnaden mellan hur många årsarbetskrafter som jobbat med kontrollen jämfört med hur många årsarbetskrafter som länsstyrelserna själva uppskattar skulle behövas. Under året har länsstyrelserna redovisat att totalt 2,83 årsarbetskrafter i hela landet jobbat med kontrollen men att man skulle behövt 8,28 årsarbetskrafter för att genomföra de egna framtagna riskbaserade kontrollplanerna. Den orsak som nämns till denna skillnad handlar det om bristande resurser. Länsstyrelserna skriver att de därmed arbetat med området i den utsträckning som resurserna räcker till i förhållande till övriga kontrollområden. Av det inrapporterade materialet framgår dock inte hur kontrollområdet djurhälsopersonal prioriteras jämfört med övriga kontrollområden. Kontrollområdet djurhälsopersonal är i och för sig inte särskilt stort, även sett till de resurser som länsstyrelserna uppskattar skulle behövas, men att mönstret håller i sig och att många länsstyrelser därmed inte lägger den mängd resurser som de själva anser behövs gör att Jordbruksverket ändå tycker att det är motiverat att titta närmare på denna fråga under året.

Jordbruksverket anser att kontrollområdet djurhälsopersonal är viktigt av flera anledningar, inte minst ur perspektivet att veterinärerna har den centrala rollen vad gäller användning och förskrivning av antibiotika till djur. Vi anser att det är av stor vikt att länsstyrelserna avsätter tillräckligt med resurser för kontroll av denna yrkesgrupp för att säkerställa en fortsatt klok antibiotikaanvändning i landet. De senaste åren har dessutom branschen för djurens hälso- och sjukvård vuxit kraftigt. Enligt den senaste branschrapporten från arbetsgivarorganisationen SLA-Svensk Djursjukvård² ökade till exempel omsättningen för medlemsföretagen mellan åren 2015 och 2016 med 7,9 procent. Kombinationen av en växande marknad och den allt viktigare frågan om antibiotikaresistens gör att vi ser med oro på att kontrollerna av djurhälsopersonal minskat jämfört med föregående år.

² Svensk Djursjukvård Branschrapport 2016
<http://svenskdjursjukvard.se/branschfakta/>

En framgångsfaktor i att effektivisera den kontroll som sker på området är att länsstyrelserna föranmäler sina normalkontroller av djurhälsopersonalen. Länsstyrelserna uttrycker sig positivt om detta förfarande och har generellt jobbat så även tidigare år på detta kontrollområde. Länsstyrelserna upplever inte att metoden att föranmäla normalkontroller generellt skulle minska möjligheten att upptäcka brister. Icke föranmälda kontroller görs endast vid misstanke om mycket allvarliga brister. Att göra ett oanmält kontrollbesök under en dag med full verksamhet på en klinik medför däremot en stor stress för den som ska kontrolleras då dagarna normalt är fullbokade med patienter. Den stora fördelen som länsstyrelserna ser med föranmälan är att de personer som ska kontrolleras bättre kan planera sin egen verksamhet vilket leder till högre kvalitet på kontrollen. Att föranmäla kontrollen innebär att personen som ska kontrolleras finns på plats och oftast har plockat fram nödvändig dokumentation i förväg. Det leder i sin tur dels till att kontrollbesöken kan genomföras vid första försöket och dels till att mera tid kan läggas på diskussioner och information. Även den som blir kontrollerad har haft tid att fundera över frågor att lyfta till kontrollmyndigheten. Jordbruksverket tycker att det är glädjande att både kontrollmyndigheterna och den kontrollerade djurhälsopersonalen ser så positivt på att normalkontroller anmäls.

Länsstyrelserna kan via Jordbruksverkets nationella register Vet@bas och DAWA djursjukdata få uppgifter om befintlig djurhälsopersonal respektive om läkemedelsförbrukning på gårdsnivå, regionstatistik, förskrivningsmönster för enskilda veterinärer och även en överblick över behandlingsstrategier. De uppgifter som DAWA tillhandahåller är därmed användbara vid länsstyrelsernas riskklassificering och för övervakningen av till exempel antibiotikaanvändningen vilket är viktigt med tanke på resistensproblematiken. Via Vet@bas hittar länsstyrelserna själva kontaktuppgifter till den djurhälsopersonal som är skrivna i respektive län.

Vet@bas är kopplat till Jordbruksverkets kundregister och därmed också till folkbokföringen vilket innebär att den kopplade informationen i registret uppdateras ofta och automatiskt. Efter hand har ytterligare utvecklingsåtgärder vidtagits med resultatet att allt fler uppgifter i systemet uppdateras automatiskt. Med uppdaterad och korrekt information om djurhälsopersonalen i respektive län kan länsstyrelserna lättare få en överblick över befintliga kontrollobjekt.

Bara ungefär hälften av länsstyrelserna använder Vet@bas och DAWA djursjukdata i kontrollarbetet. I återslagningen finns exempel på en länsstyrelse som använder DAWA djursjukdata som ett verktyg för att hitta utstickande behandlingar och onormalt stor läkemedelsförskrivningar i besättningar med livsmedelsproducerande djur och en annan länsstyrelse som kort skriver att programmet inte fungerar. Det är därmed tydligt att kunskapsnivån om programmen skiljer sig mycket åt mellan länen. Användarmanualer för båda programmen finns sedan flera år tillbaka på Jordbruksverkets websida Ladan. Under åren har vi också gjort flera utbildningsinsatser. Inom ramen för arbetet med översynen av kontrollområdet genomförs nu en behovsinventering av hur vi ytterligare kan stödja länsstyrelsernas användande av systemen. Om det visar sig att det finns ett stort behov av hur man använder våra system kommer vi att erbjuda länsstyrelserna ytterligare utbildning.

Jordbruksverket förväntar sig att samtliga länsstyrelser ska använda systemen då det är vår bestämda uppfattning att länsstyrelserna där hittar information som är

nödvändig för att kontrollen av djurhälsopersonal ska kunna genomföras på ett bra sätt.

Som ett led i att ytterligare förbättra DAWA fick Jordbruksverket 2013 i uppdrag av regeringen att förenkla inrapporteringen till systemet. Projektet har så här långt resulterat i en e-blankett för en enkel informationsöverföring mellan djurhållare och veterinär respektive veterinär och Jordbruksverket när det gäller mjölkbesättningar med villkorad läkemedelsanvändning. Lösningen minskar avsevärt veterinärens administration vid rapporteringen. Målsättningen är att den förenklade rapporteringen medför att alla veterinärer rapporterar och att rapporteringen blir mer korrekt. Under 2017 genomför Jordbruksverket ytterligare utveckling och förenkling av DAWA-djursjukdata som kommer att ge länsstyrelserna ett bättre underlag för riskklassificering och för administrativa kontroller vilket i sin tur ger bättre förutsättningar för en effektivare kontroll.

För att säkerställa att länsstyrelsernas resurser används där de bäst behövs har Jordbruksverket påbörjat att genomföra en analys av om föreskrifternas allmänna råd om kontrollfrekvenser fortfarande är relevanta samt att undersöka behovet av förändringar av föreskrifterna och vägledningarna om offentlig kontroll av djurhälsopersonal. Länsstyrelsernas prioriteringar i kontrollarbetet ska vara riskbaserade och det är inte självklart att till exempel veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning är viktigare att kontrollera varje år jämfört med andra kontrollobjekt. I de län där den villkorade läkemedelshanteringen fungerar bra finns därmed risken att de allmänna råden kan bli onödigt begränsande i länsstyrelsernas kontrollarbete.

Att ett generellt effektiviseringsarbete pågår på länsstyrelserna är ändå tydligt då 15 länsstyrelser under 2016, jämfört med 10 år 2014, har arbetat med att samordna kontrollen av djurhälsopersonal med andra kontrollområden. Jordbruksverket ser mycket positivt på att arbetet ute på länsstyrelserna med att samordna kontroller utvecklats på detta sätt. Att vid ett och samma kontrollbesök kontrollera till exempel en veterinär i dennes olika förskrivningsroller är effektivare än att göra detta vid olika tillfällen. Även träffsäkerheten i kontrollen ökar när iakttagelser från till exempel kontroll av läkemedel på gård leder till en uppföljande kontroll av förskrivande veterinär. Jordbruksverket ser fördelar med att även de länsstyrelser som i dagsläget inte samordnar olika kontroller kan effektivisera sitt arbete på detta sätt. Det finns säkert ytterligare goda exempel som dessa ute på länsstyrelserna och nya ytterligare effektiva metoder arbetas efterhand fram både av enskilda länsstyrelser och genom att länsstyrelserna diskuterar kontrollarbetet med varandra. Därmed finns det potential för att länsstyrelserna ska kunna effektivisera sitt kontrollarbete ytterligare.

I stor utsträckning genomförs idag kontrollerna av djurhälsopersonal endast av länsveterinärerna. Det beror på att länsstyrelserna generellt anser att länsveterinärerna är den enda personalkategori som har kompetens nog att utöva kontroll över djurhälsopersonal. Följden blir att varje länsveterinär som börjar eller slutar vid en länsstyrelse får omedelbar påverkan på länsstyrelsens möjligheter att bedriva kontroll över djurhälsopersonalen. För att minska sårbarheten låter några länsstyrelser även annan personal än länsveterinärerna inhämta underlag för kontroll av djurhälsopersonal. Underlaget bedöms sedan av länsveterinären som, vid behov, genomför ytterligare kontroll eller vidtar annan åtgärd mot djurhälsopersonalen. Under året har uppgifter samlats in på detta sätt av till exempel djurskyddshandläggare vid kontroll av läkemedel på gård. Att endast använda

länsveterinärer i kontrollen av djurhälsopersonal kan inte anses vara ett optimalt utnyttjande av länsstyrelsernas resurser inom kontrollområdet. Jordbruksverket tycker det är viktigt att annan personal breddar sin kompetens och deltar i kontrollarbetet av djurhälsopersonalen så att länsstyrelserna bättre kan täcka det behov av kontroll som behövs inom området.

Vi ser att det finns några områden där länsstyrelsernas arbete kan förbättras. Ett tydligt exempel är hur och i vilken omfattning länsstyrelserna använder systemen DAWA och Vet@ i sitt kontrollarbete. Ytterligare ett exempel är att länsstyrelserna genomgående använder våra allmänna råd och kontrollvägledningar på olika sätt där vissa länsstyrelser använder dem i högre utsträckning än andra. Det innebär att det i nuläget inte finns en samsyn vad gäller riskbedömning för kontrollen vilket leder till att länsstyrelserna gör olika bedömningar och prioriteringar till exempel i kontrollen av ViLa-veterinärer. Utifrån pågående samtal med länsstyrelserna och det underlag vi får in i form av länsstyrelsernas återrapportering så ser vi ett behov av ta hand om dessa frågeställningar för att bringa samsyn och underlätta länsstyrelsernas kontrollarbete. Vi kommer under året att intensifiera det pågående arbetet med dessa frågor genom ett fortsatt arbete med länsstyrelserna för att ytterligare utveckla kontrollområdet.